

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 351.82:338.246](477):339.92
DOI 10.36030/2310-2837-3(98)-2020-17-25

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Д. О. Черніков,

Національна академія державного управління при Президентові України

У статті розглянуто комплексний підхід щодо вдосконалення механізмів державної допомоги суб'єктам господарювання в Україні, включаючи такі механізми, як: організаційний, правовий, механізм надання, оцінки та коригування, а також механізм контролю щодо впливу на конкуренцію та торгівлю. З метою найбільш дієвого застосування цих механізмів наголошено на необхідності класифікації (фактичних, потенційних) випадків надання державної допомоги, які задовольняють критерії правил ЄС і які не задовольняють таких критеріїв (державна підтримка). Обґрунтовано доцільність інтеграції цілей і завдань політики державної допомоги із секторальними політиками, із відповідним застосуванням інструментів допомоги, які визнаються доцільними в міжнародній практиці.

Ключові слова: державна допомога; державна підтримка; Угода про асоціацію; механізми державного управління.

DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF STATE AID MECHANISMS IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF INTERNATIONAL ECONOMIC INTEGRATION

D. O. Chernikov,

National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

The article presents a comprehensive approach to improving the mechanisms of state aid to undertakings in Ukraine, including such mechanisms as: organizational, legal, mechanism for providing, evaluation and adjustment of aid, as well as a mechanism for control of the impact on competition and trade. In order to make the most effective use of these mechanisms, the need to classify the actual and potential cases of state aid that meet the EU criteria and those, which do not meet such criteria (public support) is emphasized. The need of integrating the goals and objectives of state aid policy with sectoral policies, with the appropriate use of aid instruments that are recognized as legitimate in international practice, is also justified.

Keywords: state aid; public support; Association Agreement; mechanisms of public administration.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Актуальність надання державної допомоги суб'єктам господарювання в Україні із дотриманням міжнародних стандартів, а також принципів прозорості, ефективності, результативності, недискримінації підвищується у зв'язку із необхідністю стимулювання відновлення економіки, збереження зайнятості населення, розвитку видів діяльності із високою доданою вартістю тощо. Разом з тим на сьогодні урядом не запропоновано комплексного підходу щодо впровадження відповідних схем або заходів згідно з євроінтеграційними зобов'язаннями держави (на основі правил державної допомоги Європейського Союзу (ЄС)). Законодавчі ініціативи, подані упродовж останніх років (зокрема щодо підтримки індустріальних парків, вимог локалізації у публічних закупівлях, запровадження спеціальних податкових режимів для окремих секторів чи територій тощо), по-перше, не наблизили пропо-

новані ними підходи до міжнародних стандартів, по-друге, через відповідні заперечення з боку міжнародних партнерів України не були прийняті остаточно.

Відповідно наявність стандартів сприяння економічній діяльності в країнах або об'єднаннях країн із різними рівнями міжнародної економічної інтеграції та успішного міжнародного досвіду їх упровадження, а також недостатнє використання цих стандартів для реформування схем і заходів державної допомоги в Україні (нинішній механізм моніторингу і контролю державної допомоги фактично існує відокремлено від механізмів законодавчого забезпечення економічної політики, державних цільових програм, податкового адміністрування та управління державним і комунальним майном), обґрунтовують потребу в цілісному підході до розбудови механізмів державної допомоги суб'єктам господарювання.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше

© Черніков Д. О., 2020

частин загальної проблеми. Проаналізовані у процесі дослідження позиції вітчизняних учених стосовно розвитку механізмів державної допомоги можна структурувати за такими аспектами:

- міжнародні стандарти, насамперед правила ЄС, як основа для модернізації державної підтримки в Україні (Масько, 2019; Бакалінська, 2017; Булана, 2016);

- удосконалення інституційного механізму (Ягельська, 2013; Саліхова, 2015);

- удосконалення програмного і стратегічного виміру державної допомоги (підтримки) (Луніна, 2012; Медведкова, 2013; Хаустова, 2015);

- установлення першочергових або пріоритетних напрямів допомоги (підтримки) (Войцеховська, 2016; Федорчак, 2018; Саліхова, 2012);

- підвищення якості інструментів допомоги (підтримки) (податкових пільг, спеціальних економічних зон (СЕЗ), територій пріоритетного розвитку (ТПР) тощо) (Єгорова, 2016; Мартинович, 2016).

Разом з тим всебічного підходу щодо подальшого розвитку механізмів державної допомоги суб'єктам господарювання наразі не вироблено, що обґрунтовує доцільність формулювання відповідних пропозицій.

Мета статті – представити комплексний підхід щодо вдосконалення таких механізмів у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання, як організаційний; правовий; механізм надання, оцінки та коригування; механізм моніторингу і контролю у сфері конкуренції та впливу на торгівлю.

Виклад основного матеріалу. Пропозиції щодо вдосконалення згаданих вище механізмів підготовлені нами на основі аналізу розробок іноземних учених, норм права ЄС та рекомендацій Конференції ООН з торгівлі та розвитку (United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD). При цьому пропонуємо поєднати їх різні контексти походження та структурні елементи, що, зрештою, дасть можливість синтезувати цілісний підхід у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання. Зокрема, у працях Д.Родрика, як опонента до обмеження простору і можливостей національної держави в умовах глобалізації був зроблений акцент на доцільності формування і реалізації індустріальної політики за умови постійного залучення зацікавлених сторін, зосереджено увагу на підтримці нових видів діяльності, посиленні моніторингу або контролю за цільовим використанням підтримки (Rodrik, 2007). У свою чергу, розробки та рекомендації UNCTAD (UNCTAD, 2018) стосуються як сфер індустріальної, так і інвестиційної полі-

тики. На нашу думку, зв'язок між інвестиційною політикою та державною допомогою на рівні різних форм допомоги (видатки бюджету, податкові пільги, кредити, гарантії) є досить чітким, і доводити його наявність немає потреби. У разі ж індустріальної політики потрібно обґрунтувати, чому напрацювання в рамках цього напрямку можуть бути використані і для вдосконалення механізму державної допомоги суб'єктам господарювання.

Дж. Стігліц вважає, що уряд так чи інакше бере участь в індустріальній політиці, оскільки це спричинено самою наявністю норм і правил, а «ринку не існує у вакуумі» (Stiglitz, 2013). UNCTAD та Світовий банк оцінюють бюджетні стимули як найбільш уживаний інструмент індустріальної політики (UNCTAD, 2018; World Bank, 2017).

Дж. Феліпе (Felipe, 2016, p. 10, 31) пропонує класифікацію інструментів індустріальної політики, в якій державні ресурси відіграють вагомую роль: фіскальні стимули, програми залучення інвестицій, підготовка персоналу, підтримка інфраструктури, торговельні заходи, публічні закупівлі та схеми реструктуризації промисловості (з яких лише торговельні заходи безпосередньо не пов'язані із витрачанням державних ресурсів). Х. Чанг (Chang, 2013) наводить низку інструментів, які застосовувалися розвинутими країнами саме в контексті індустріальної політики:

- публічні або квазіпублічні банки (наприклад Банк реконструкції KfW) як джерело підтримки промислових фінансів у Німеччині, поряд з якими також розвивалися система професійного навчання, основна наукова та дослідницька інфраструктура;

- субсидії (звільнення від податку на прибуток підприємств або надання пільг), які надає Сінгапур транснаціональним компаніям за критеріями покращення зайнятості, потенціалу зростання, створення нових технологій та доданої вартості.

Розглянемо основні складові механізмів державної допомоги (рис. 1).

1. Організаційний механізм має насамперед забезпечувати координацію між урядом та зацікавленими сторонами (бізнес-асоціації, асоціації органів місцевого самоврядування, інші суб'єкти громадянського суспільства) з питань визначення пріоритетів державної допомоги, їх інтеграції зі стратегічними та програмними документами, а також попередньої оцінки впливу запланованого державного втручання на торгівлю з ЄС та конкуренцію. Якщо цей вплив буде доведений на основі аналізу ринків, експортних операцій, інвестиційних проектів, то це втручання має

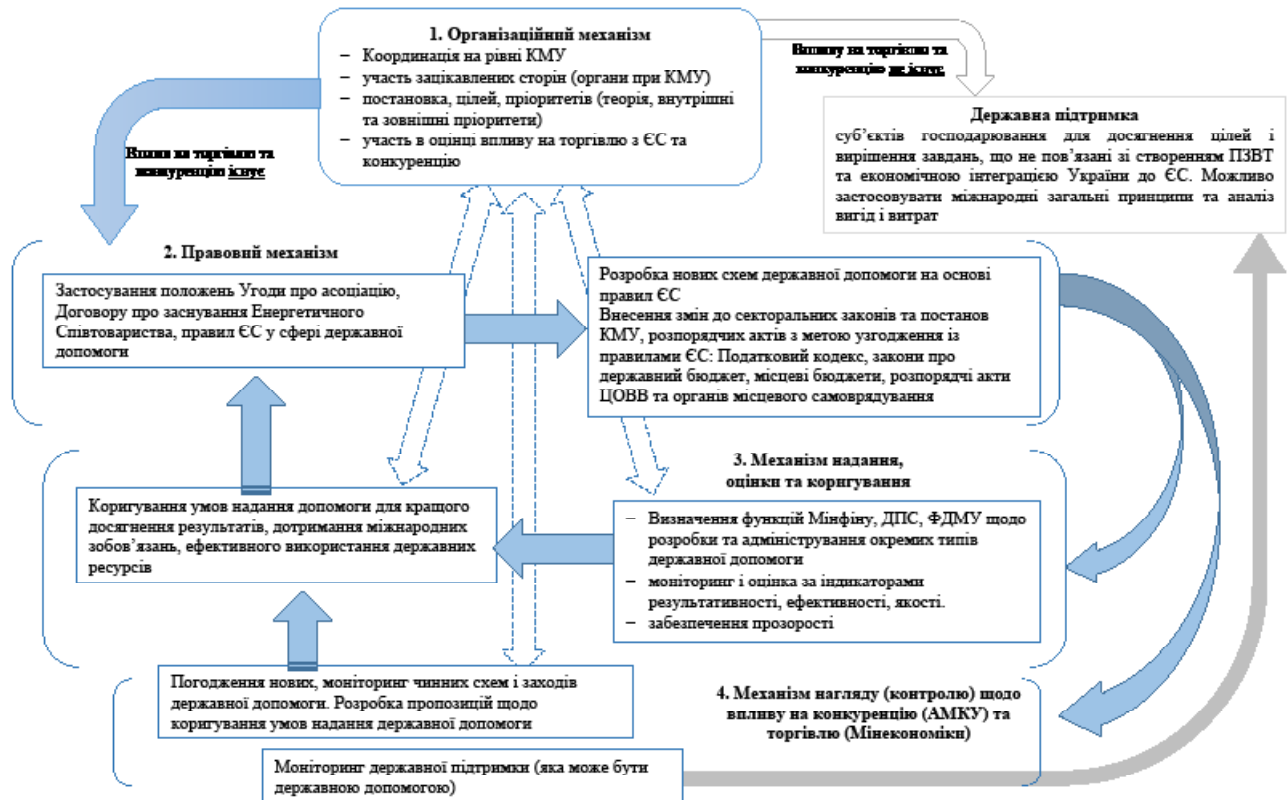

Рис. 1. Механізми державної допомоги суб'єктам господарювання

бути реалізоване в рамках механізмів державної допомоги суб'єктам господарювання. В протилежному разі воно буде вважатися державною підтримкою (public support) і реалізовано поза цим механізмом, що також не виключає застосування базових міжнародних принципів для покращання якості окремих інструментів. Крім того, теоретично можливі випадки, коли втручання не задовольнятиме критерії визначення державної допомоги ЄС, але відповідатиме визначенню субсидії за правилами Світової організації торгівлі (СОТ) (тобто існує вплив на торгівлю з третіми країнами, але не з ЄС).

Це дає змогу з'ясувати, чи підпадає відповідна програма (захід) підтримки під дію міжнародних норм, тобто чи вважається вона державною допомогою відповідно до правил ЄС, або субсидією відповідно до правил СОТ. Якщо так, то які норми або практики повинні бути використані для приведення схем і заходів у відповідність із міжнародними нормами, запобігання шкоді українським компаніям та іноземним компаніям, що працюють в Україні, уникнення суперечностей

із міжнародними зобов'язаннями України, або відстоювання позиції української сторони.

У рамках організаційного механізму також мають формулюватися пріоритети надання державної допомоги. Це може включати як критерії визначення конкретних цілей на макrorівні (наприклад наявність позитивних екстерналій, що сприяють поширенню знань та інновацій, сприяння структурним перетворенням в економіці), так і конкретні цілі, визначені за участю зацікавлених сторін (рис. 2).

Рис. 2. Складові визначення пріоритетів державної підтримки (допомоги)

Такі цілі повинні наскрізно відображатися у відповідних програмних і стратегічних документах, мати чіткі індикатори якості, ефективності та результативності. У цьому контексті також важливо приділити увагу співвідношенню між цілями, які визнані пріоритетними на міжнародному рівні (наприклад сталий розвиток, «Зелений курс»), та конкретними цілями і завданнями у відповідних сферах в Україні виходячи із реальних можливостей бізнес-середовища, ресурсів державного і місцевих бюджетів.

На нашу думку, саме запровадження організаційного механізму дасть змогу формулювати реалістичні цілі і завдання. Для прикладу: хоча цілі сталого розвитку формально імплементовані на рівні указу Президента України та переліку індикаторів для моніторингу (затверджені Кабінетом Міністрів України (КМУ)), це не приводить до якісного та кількісного збільшення допомоги на їх реалізацію. У 2019 р. видатки зведеного бюджету на охорону навколишнього природного середовища за економічною класифікацією (9,7 млрд грн) дорівнювали лише 6 % від видатків на економічну діяльність (154,2 млрд грн), тоді як у 2013 р. – 11 % (Державна казначейська служба України, 2019). Крім обмеженості бюджетних ресурсів, однією з причин цієї ситуації є недостатнє нормативне врегулювання державної допомоги саме у сфері захисту навколишнього природного середовища: хоча профільний закон прийнятий ще у 2014 р., урядом досі не схвалено критеріїв оцінки допустимості програм саме в зазначеній сфері.

Організаційний механізм має постійно взаємодіяти з іншими механізмами. При цьому має надходити інформація про стан справ виконання конкретних програм (схем) державної допомоги, досягненні проміжних та кінцевих результатів, змін у міжнародно-правовому регулюванні державної допомоги, а також про зміни у впливі державної допомоги на торгівлю та конкуренцію. Отримання та аналіз цієї інформації на постійній основі має базуватися на прийнятті своєчасних урядових і законодавчих рішень для коригування схем і заходів державної допомоги.

Механізми державної допомоги повинні бути цілісно інтегровані із механізмами формулювання, впровадження, моніторингу та оцінювання напрямів політики, де допомога є основним інструментом. На рівні програмних документів КМУ необхідно чітко передбачати завдання щодо підготовки схем і заходів підтримки, яка впливає на торгівлю з ЄС (і відтак тому кваліфікована як державна допомога), лише на основі відповідних правил ЄС.

Аналіз останніх публікацій провідних іноземних учених та міжнародних організацій свідчить, що нині досить узгодженим є підхід до вдосконалення механізмів допомоги невіддільно одночасно з механізмами політики. Якість, результативність, прозорість допомоги досягається не лише шляхом її модернізації, а й, насамперед, шляхом формулювання цілей, очікуваних результатів, критеріїв надання тощо, яке відбувається із системним залученням зацікавлених сторін. Структурований вплив зацікавлених сторін можна вважати ключовим елементом сучасних механізмів державної допомоги. На думку П. Еванса (Evans, 1995, р. 12), необхідно мати інституціалізовані канали для досягнення домовленостей та змісту політик. Х. Чанг (Chang, 2016, р. 53) вважає, що цілі політики повинні чітко визначатися в тісній співпраці з бізнес-середовищем, але при цьому завжди мають існувати незаангажовані і погляди науковців, технічних експертів, журналістів (на прикладах відповідних рад в Японії та Південній Кореї, які створювали потоки інформації між урядом та приватним сектором, а також між учасниками ринку). Д. Родрік зазначає, що спроможність сприяти суб'єктам господарювання залежить від інституційного забезпечення індустріальної політики в її сучасному розумінні як процесу вивчення проблем та спільного з бізнесом вироблення рішень (Rodrik, 2007), а основні принципи цієї взаємодії включають «вбудованість», дисципліну та підзвітність (Rodrik, 2012).

Для вдосконалення організаційного механізму пропонується розглянути два варіанти.

Перший варіант передбачає уточнення функцій Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України або навіть додаткового утворення Державного агентства індустріального та інноваційного розвитку, яке не буде пов'язане із військово-промисловою політикою і буде виробляти політику, здійснювати проєктування схем і заходів державної допомоги та тісну координацію із міжнародними фінансовими організаціями, фондами та банками.

Другий варіант включає зміни на рівні консультативно-дорадчих органів при КМУ та Президентів України і процедур їх взаємодії з урядом, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади. Пропонується утворити єдиний консультативно-дорадчий орган у сфері індустріальної, інноваційної та інвестиційної політики на базі Національного комітету промислового розвитку, Національної інвестиційної ради та Офісу (Урядового уповноваженого) із залучення та підтримки інвестицій. У складі цього

органу необхідно утворити секторальні та між-секторальні ради (комісії).

2. Правовий механізм, відокремлення якого від організаційного, пояснюється насамперед наявністю значного масиву норм права ЄС (правила державної допомоги, рішення суду), на які безпосередньо посилається Угода про асоціацію між Україною та ЄС. З огляду на це будь-який потенційний або діючий надавач державної допомоги може використовувати вказані норми для підготовки та коригування відповідних схем і заходів. Таким чином, правовий механізм важливий з погляду моніторингу міжнародного права та використання його для постійного вдосконалення схем і заходів щодо надання державної допомоги, оскільки зміни в структурі та змісті правил державної допомоги ЄС відбуваються періодично.

З урахуванням вироблених у рамках організаційного механізму пріоритетів державної допомоги в рамках правового механізму на основі відповідних норм міжнародного права готуються зміни до актів законодавства (секторальних законів, бюджетного, податкового законодавства, законодавства у сфері управління державною і комунальною власністю тощо). Також уточнюються процедури розгляду і прийняття рішень з питань надання державної допомоги, її надання та використання, моніторингу, процедур взаємодії уряду та зацікавлених сторін. Удосконалення цього механізму означає уточнення або перегляд функцій і повноважень окремих органів державної влади.

Крім того, необхідно привести Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» у відповідність з положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

По-перше, йдеться про включення критерію впливу на торгівлю між Україною та ЄС до переліку критеріїв установлення державної допомоги суб'єктам господарювання (ст. 1 Закону). Це обґрунтовано не тільки формальною невідповідністю тексту закону нормам Угоди та основоположним нормам права ЄС (Лісабонський договір), а й тим, що власне в рамках офіційної позиції Єврокомісії допускаються випадки, коли надання державної підтримки не спотворює *конкуренцію та торгівлю* між державами-членами (Hofmann & Micheau, 2016, p. 156; European Commission, 2016). Крім того, пріоритетом Комісії є саме моніторинг та розгляд справ державної допомоги із найбільшим впливом на внутрішній ринок (Nascimbene & Pascale, 2018, p. 10).

По-друге, необхідно доповнити ст. 2 критерієм впливу на торгівлю між Україною та ЄС, з метою встановлення допустимості державної допомоги.

По-третьє, потрібно додатково вивчити доцільність існування ст. 4 «Форми державної допомоги». Частина перша цієї статті фактично є альтернативним визначенням державної допомоги: «державна допомога *полягає* у передачі ресурсів держави чи місцевих ресурсів окремим суб'єктам господарювання, а також у втратах доходів відповідних бюджетів», що суперечить нормам права ЄС (наведено визначення допомоги без урахування критеріїв вибірковості, вигоди одержувача, впливу на конкуренцію та торгівлю).

По-четверте, необхідно включити до закону норми Угоди про застосування правил ЄС за всіма напрямками, а не тільки згаданими в ч. 2 ст. 6 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (розвиток регіонів, підтримка малих та середніх підприємств (МСП), професійна підготовка, працевлаштування окремих категорій працівників та створення нових робочих місць; відновлення платоспроможності та реструктуризація суб'єктів господарювання; захист навколишнього природного середовища; проведення наукових досліджень, технічний розвиток та інноваційна діяльність). Закон не повинен звужувати сферу застосування Угоди.

3. Механізм надання, оцінки та коригування повинен бути спрямований на забезпечення цільового характеру, прозорості, ефективності, результативності допомоги для всіх форм допомоги (гранти, пільги, кредити, гарантії, придбання нерухомого майна, списання заборгованості тощо). Для цього насамперед мають застосовуватися положення тих правил державної допомоги ЄС, які найповніше відповідають секторальним або горизонтальним цілям втручання. Крім того, для оцінки проміжних та кінцевих результатів можуть бути використані підходи ЄС як (ключові елементи правил – частка державних витрат, допустимі види витрат тощо – вже є основою для застосування відповідних індикаторів), так і інших країн.

Крім того, необхідно більш чітко окреслити очікувану роль різних інструментів допомоги: спеціальних економічних зон, індустриальних парків, бюджетних субсидій, податкових пільг, державних гарантій, пільгових кредитів тощо. При цьому стимули слід надавати лише новим видам діяльності, а підтримка має спрямовуватися на розвиток конкретної діяльності, а не сектору в цілому.

У цьому разі йдеться насамперед про те, що коли цілі і завдання політики та очікувані результати допомоги були досліджені (пройшли оцінку) в аспекті міжнародної економічної інтеграції (а саме: 1) наявність інтересів міжнародних інвесторів, партнерів, 2) відповідність міжнародним нормам ЄС та/або СОТ), необхідно повною мірою користуватися інструментами допомоги, які допускаються в рамках міжнародних підходів та норм за умови чітко визначеного цільового призначення.

Для модернізації методів розробки схем і заходів державної допомоги можна використати такі взаємодоповнюючі підходи.

Перший підхід полягає в застосуванні загальних принципів правил державної допомоги ЄС та принципів UNCTAD для формулювання цілей і пріоритетів державної допомоги. У цьому разі конкретні вимоги щодо критеріїв надання допомоги, допустимих витрат, частки державної допомоги у вартості проєктів, індикаторів (показників ефективності, якості, результативності) розробляються міністерствами (агентством індустріального розвитку) в постійній взаємодії із бізнес-асоціаціями вже на основі більш детальних правил ЄС. У подальшому міністерство (агентство) та бізнес-асоціації, незалежні громадські організації здійснюють моніторинг виконання проєктів та використання коштів державної допомоги.

Другий підхід полягає в подальшому застосуванні всіх вимог правил державної допомоги ЄС. У сфері енергетики це може стосуватися насамперед відновлюваної енергетики та енергозбереження, оскільки, по-перше, сектор відновлюваної енергетики становить інтерес для Енергетичного співтовариства з погляду виконання Україною зобов'язань, а, по-друге, обидва сектори потенційно становлять інтерес для іноземних інвесторів, оскільки інвестиції (в тому числі державні) у сталий розвиток є напрямом, який підтримується міжнародними організаціями. З цього погляду, правила ЄС у сфері енергетики та охорони довкілля можливо почати застосовувати саме із цих секторів.

Такий підхід також може поширюватися на сектори, що здійснюють або планують здійснювати експорт на ринок ЄС високотехнологічної продукції, послуг. При цьому потрібно зважати і на мінімальні кількісні пороги контролю у сфері державної допомоги: якщо підприємство отримує державну підтримку в розмірі до 200 тис. євро протягом трьох років, на нього не поширюються вимоги правил ЄС. У цьому разі з метою забезпечення цільового і прозорого використання державної підтримки можна повернутися до першого варіанта.

У процесі підготовки схем і заходів державної допомоги в Україні особливо важливими є саме очікувані результати. Ці показники можливо навіть включати до супровідних матеріалів до проєктів актів законодавства про надання допомоги, що логічно впливає із загальної структури запропонованого вище механізму, оскільки власне потенційні одержувачі мають бути зацікавлені в наведенні обґрунтованих, прозорих аргументів на користь державної допомоги.

Загалом індикатори для оцінювання програм і заходів державної допомоги можна групувати за такими категоріями:

- індикатори результативності: кількість створених робочих місць, кількісна або грошова оцінка створеної інноваційної, високотехнологічної продукції, патентів тощо;
- індикатори ефективності: співвідношення приватних та державних витрат у проєкті;
- індикатори якості: зміна частки ринку, динаміка доданої вартості, динаміка кількості споживачів послуг.

4. Механізм нагляду (контролю) щодо впливу на конкуренцію і торгівлю повинен насамперед забезпечувати поглиблений аналіз фактичного або потенційного впливу допомоги на стан торгівлі з ЄС та іншими країнами, зв'язок із зобов'язаннями СОТ та іншими міжнародними зобов'язаннями. Залежно від рівня міжнародної інтеграції відповідного сегменту ринку, де працює одержувач допомоги, доцільно робити висновок про фактичний або можливий вплив допомоги на конкуренцію, і при цьому більш чітко аналізувати вплив на конкуренцію на внутрішньому ринку України та на конкуренцію, що пов'язана із зовнішньою торгівлею, уникаючи суто формальних та спрощених підходів на кшталт «вибірковість означає вплив на конкуренцію та торгівлю». Аналіз впливу на торгівлю доцільно здійснювати Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства спільно з Державною податковою службою та Державною митною службою України. У свою чергу, Антимонопольний комітет України як уповноважений орган у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання повинен спиратися на результати цього аналізу, приймаючи рішення про кваліфікацію заходів державного втручання як державної допомоги суб'єктам господарювання. Крім того, вдосконалення саме цього механізму є логічним продовженням вищенаведених рекомендацій щодо приведення у відповідність Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарю-

вання» з положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Застосування комплексного підходу до модернізації та розбудови механізмів державної допомоги суб'єктів господарювання в Україні є вкрай актуальним. Насамперед усі сусідні країни, які є членами ЄС (Польща, Чехія, Словаччина, Румунія) або мають відносини у форматі асоціації та митного союзу (Туреччина), активно застосовують різні форми державної допомоги (у випадку Туреччини – підтримки) бізнесу. Затримка із запровадженням сучасних форм підтримки бізнесу – повністю або частково на основі правил державної допомоги ЄС або із використанням інших кращих міжнародних практик (якщо підтримка не вплине на стан торгівлі з ЄС), лише погіршуватиме конкурентні позиції

українських фірм як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Це, у свою чергу, жодним чином не сприятиме навіть наближенню до критеріїв членства країни в ЄС, які включають економічну конкурентоспроможність. Відтак упровадження розроблених рекомендацій є обґрунтованим з позицій раціональності (відновлення економіки після кризи, підвищення конкурентоспроможності), правових позицій (положення Конституції України щодо євроінтеграційного курсу та міжнародні зобов'язання), а також з позиції інтересів українського малого і середнього бізнесу. Перспективними напрямками подальших наукових досліджень є впровадження правил державної допомоги ЄС для досягнення цілей у рамках відповідних напрямів публічної політики: індустріальної, інноваційної, регіональної, розвитку малого і середнього підприємництва тощо.

Список використаних джерел

- Бакалінська О. Правове регулювання державної допомоги суб'єктам господарювання. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. № 3. С. 24–33.
- Булана О. О. Реформування державної допомоги бізнесу в контексті імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. *Фінанси України*. 2016. № 2. С. 49–63.
- Войцеховська Ю. В., Мавріна А. О., Войцеховська В. В. Спеціальні економічні зони: зарубіжний досвід та перспективи в Україні. *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. 2018. № 847. С. 42–48.
- Державна казначейська служба України (2019). *Звітність*. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>
- Єгорова О. О. Удосконалення територіально-організаційних інструментів стимулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія: Економіка та менеджмент*. 2016. № 9. С. 85–94.
- Луніна І. Державна підтримка підприємств в Україні у контексті структурної модернізації національної економіки. *Світ фінансів*. 2012. Вип. 3. С. 7–18.
- Мартинюк Д. Є. Аналіз вибору стратегічних видів економічної діяльності національної економіки для надання державної допомоги. *Економічний вісник НТУ України «Київський політехнічний інститут»*. 2016. № 13. С. 56–63.
- Масько А. М. Державна допомога суб'єктам господарювання: державне регулювання в Україні та європейський досвід. *Причорном. екон. студії*. 2019. Вип. 38(1). С. 16–23.
- Медведкова Н. С. Перспективи запровадження податкових механізмів стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку в Україні. *Стратег. пріоритети*. 2013. № 4. С. 15–21.

References

- Bakalinska, O. (2017). Pravove rehuliuвання derzhavnoi dopomohy subiekтам hospodariuvannia [Legal regulation of state aid to undertakings]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*. N 3. P. 24–33 [in Ukrainian].
- Bulana, O. O. (2016). Reformuvannia derzhavnoi dopomohy biznesu v konteksti implementatsii Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom [Reforming state aid to business in the context of the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union]. *Finance of Ukraine*. N 2. P. 49–63 [in Ukrainian].
- Voitsekhovska, Yu. V. (2016). Spetsialni ekonomichni zony: zarubizhnyi dosvid ta perspektyvy v Ukraini [Special economic zones: foreign experience and prospects in Ukraine]. *Journal of Lviv Polytechnic National University. Series of Economics and Management Issues*. N 847. P. 42–48 [in Ukrainian].
- Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy (2019). *Zvitnist*. Retrieved from: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>
- Yehorova, O. O. (2016). Udoskonalennia terytorialno-organizationalnykh instrumentiv stymuliuвання investytsiinoi diialnosti v Ukraini [Improving territorial and organizational tools for stimulating investment activity in Ukraine]. *Problemy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku. Seriya: Ekonomika ta menedzhment*. N 9. P. 85–94 [in Ukrainian].
- Lunina, I. (2012). Derzhavna pidtrymka pidpriemstv v Ukraini u konteksti strukturalnoi modernizatsii natsionalnoi ekonomiky [State support of enterprises in Ukraine in the context of structural modernization of the national economy]. *World of Finance*. Is. 3. P. 7–18 [in Ukrainian].
- Martynovych, D. Ye. (2016). Analiz vyboru stratehichnykh vydiv ekonomichnoi diialnosti natsionalnoi ekonomiky dlia nadannia derzhavnoi dopomohy [Analysis of the choice of strategic economic activities of the national

- Саліхова О. Б. Промислові парки як засіб реіндустріалізації: досвід Німеччини, рекомендації для України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2012. № 6. С. 5–14.
- Саліхова О. Б. Ренесанс державної інтервенції у промисловий розвиток: останні світові тенденції та уроки для України. *Економіка України*. 2015. № 9. С. 19–38.
- Федорчак О. В. Державна підтримка розвитку індустріальних парків в Україні. *Теорія та практика держ. упр.* 2018. № 4 (55). С. 63–72.
- Хаустова В. Є. Нормативно-правова база державної підтримки розвитку промисловості України. *Проблеми економіки*. 2015. № 1. С. 149–167.
- Ягельська К. Ю. Державна підтримка національного економічного розвитку: теорія і практика. *Екон. інновації*. 2013. Вип. 53. С. 342–351.
- Chang, H.-J., & Andreoni, A. (2016). Industrial Policy in a Changing World: Basic Principles, Neglected Issues and New Challenges. URL: http://www.cpes.org.uk/dev/wp-content/uploads/2016/06/Chang_Andreoni_2016_Industrial-Policy.pdf
- Chang, H.-J., Andreoni, A., & Kuan, M. L. (2013, October). International industrial policy experiences and the Lessons for the UK. UK Government's Foresight Future of Manufacturing Project. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/277162/ep4-international-industrial-policy-experiences.pdf
- European Commission (2016). Commission Notice on the notion of State aid as referred to in Article 107(1) of the Treaty on the Functioning of the European Union (2016/C 262/01). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016XC0719%2805%29>
- Evans, P. B. (1995). *Embedded Autonomy* (First Edition (US) First Printing ed.). Princeton University Press.
- Felipe, J. (Ed.). (2016). Modern industrial policy. In *Development and Modern Industrial Policy in Practice: Issues and Country Experiences* (Reprint ed., pp. 1–24). Edward Elgar Publishing.
- Hofmann, H. C. H., & Micheau, C. (2016). *State Aid Law of the European Union* (1st ed.). Oxford University Press.
- Nascimbene, B., & Pascale, D. A. (2018). *The Modernisation of State Aid for Economic and Social Development* (Studies in European Economic Law and Regulation (14)) (1st ed. 2018 ed.). Springer.
- Rodrik, D. (2007). *One Economics, Many Recipes: Globalization, Institutions, and Economic Growth*. Princeton University Press.
- Rodrik, D. (2012). Unconditional Convergence in Manufacturing*. *The Quarterly Journal of Economics*, 128 (1), 165–204. URL: <https://doi.org/10.1093/qje/qjs047>
- World Investment Report 2018. United Nations Conference on Trade and Development.
- Stiglitz, J., Yifu, L. J. & Esteban, J. (2013). *The Industrial Policy Revolution I: The Role of Government Beyond Ideology* (International Economic Association Series) (2013th ed.). Palgrave Macmillan.
- economy for state aid]. *Economic Bulletin of National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute»*. N 13. P. 56–63 [in Ukrainian].
- Masko, A. M. (2019). Derzhavna dopomoha subiektam hospodariuvannia: derzhavne rehuliuivannia v Ukraini ta yevropeyskyi dosvid [State aid to undertakings: state regulation in Ukraine and the European experience]. *Black sea economic studies*. Is. 38(1). P. 16–23 [in Ukrainian].
- Miedviedkova, N. S. (2013). Perspektyvy zaprovadzhennia podatkovykh mekhanizmiv stymuliuivannia innovatsiino-investytsiinooho rozvytku v Ukraini [Prospects for the introduction of tax mechanisms to stimulate innovation and investment development in Ukraine]. *Strategic Priorities*. N 4. P. 15–21 [in Ukrainian].
- Salikhova, O. B. (2012). Promyslovi parky yak zasib reindustrializatsii: dosvid Nimechchyny, rekomendatsii dlia Ukrainy [Industrial parks as means of reindustrialization: the experience of Germany, recommendations for Ukraine]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*. N 6. P. 5–14 [in Ukrainian].
- Salikhova, O. B. (2015). Renesans derzhavnoi interventsii u promyslovyi rozvytok: ostanni svitovi tendentsii ta uroky dlia Ukrainy [Renaissance of state intervention in industrial development: the latest world trends and lessons for Ukraine]. *Economy of Ukraine*. N 9. P. 19–38 [in Ukrainian].
- Fedorchak, O. V. (2018). Derzhavna pidtrymka rozvytku industrialnykh parkiv v Ukraini. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*. Is. 4. P. 63–72 [in Ukrainian].
- Khaustova, V. Ye. (2015). Normatyvno-pravova baza derzhavnoi pidtrymky rozvytku promyslovosti Ukrainy [Regulatory framework for state support for the development of Ukrainian industry]. *Problemy ekonomiky*. N 1. P. 149–167 [in Ukrainian].
- Yahelska, K. Yu. Derzhavna pidtrymka natsionalnoho ekonomichnooho rozvytku: teoriia i praktyka [State support of national economic development: theory and practice]. *Ekonomichni innovatsii*. Is. 53. P. 342–351 [in Ukrainian].
- Chang, H.-J., & Andreoni, A. (2016). *Industrial Policy in a Changing World: Basic Principles, Neglected Issues and New Challenges*. Retrieved from: http://www.cpes.org.uk/dev/wp-content/uploads/2016/06/Chang_Andreoni_2016_Industrial-Policy.pdf
- Chang, H.-J., Andreoni, A., & Kuan, M. L. (2013, October). International industrial policy experiences and the Lessons for the UK. UK Government's Foresight Future of Manufacturing Project. Retrieved from: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/277162/ep4-international-industrial-policy-experiences.pdf
- European Commission (2016). Commission Notice on the notion of State aid as referred to in Article 107(1) of the Treaty on the Functioning of the European Union (2016/C 262/01). Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016XC0719%2805%29>
- Evans, P. B. (1995). *Embedded Autonomy* (First Edition (US) First Printing ed.). Princeton University Press.

- Felipe, J. (Ed.) (2016). Modern industrial policy. In *Development and Modern Industrial Policy in Practice: Issues and Country Experiences* (Reprint ed., pp. 1–24). Edward Elgar Publishing.
- Hofmann, H. C. H., & Micheau, C. (2016). *State Aid Law of the European Union* (1st ed.). Oxford University Press.
- Nascimbene, B., & Pascale, D. A. (2018). The Modernisation of State Aid for Economic and Social Development (Studies in European Economic Law and Regulation (14)) (1st ed. 2018 ed.). Springer.
- Rodrik, D. (2007). *One Economics, Many Recipes: Globalization, Institutions, and Economic Growth*. Princeton University Press.
- Rodrik, D. (2012). Unconditional Convergence in Manufacturing. *The Quarterly Journal of Economics*, 128 (1), 165–204. Retrieved from: <https://doi.org/10.1093/qje/qjs047>
- World Investment Report 2018. United Nations Conference on Trade and Development.
- Stiglitz, J., Yifu, L. J., & Esteban, J., (2013). *The Industrial Policy Revolution I: The Role of Government Beyond Ideology* (International Economic Association Series) (2013th ed.). Palgrave Macmillan.

Черніков Денис Олегович,
аспірант кафедри економічної політики та врядування,
Національна академія державного управління
при Президентіві України,
03057, Україна, м. Київ, вул. Антона Цедіка, 20

Цитування: Черніков Д. О. Напрями вдосконалення механізмів державної допомоги в Україні в умовах міжнародної економічної інтеграції. *Вісн. НАДУ. Серія «Державне управління»*. 2020. № 3 (98). С. 17–25.

Стаття надійшла: 31.08.2020

Схвалено до друку: 15.09.2020

Chernikov, Denys O.,
Ph.D student, Department of Economic Policy
and Governance,
National Academy for Public Administration under
the President of Ukraine,
20, Anton Tsedyk St., Kyiv, 03057, Ukraine
E-mail: denys.chernikov@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2107-0230>

Citation: Chernikov, D. O. (2020). Napriamy vdoskonnennia mekhanizmiv derzhavnoi dopomohy v Ukraini v umovakh mizhnarodnoi ekonomichnoi intehtratsii [Directions of improvement of state aid mechanisms in Ukraine in the conditions of international economic integration]. *Bulletin of the NAPA. Series «Public Administration»*. Is. 3 (98). P. 17–25 [in Ukrainian].

Article received: 31.08.2020

Accepted: 15.09.2020